

The Journal of Academic Social Science Studies

JASSS

International Journal of Social Science

Doi number: <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS1408>

Volume 6 Issue 5, p. 477-496, May 2013

GÜN ALGISI VE SOSYALLEŞME: SAFRANBOLU ÖRNEĞİNDE “GÜN” SOSYOLOJİSİ DENEMESİ*

*SOCIALIZATION PROCESS AND SOCIOLOGY OF “DAY”: PERCEPTION
OF RETIRED PEOPLE ON “MEETING DAYS” IN SAFRANBOLU
PATTERN*

Yrd. Doç. Dr. Adem SAĞIR

Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü

Abstract

The retirement that is generally corresponding to life period of people in old-ages is seen as a process of expansion of the free time and of making sense of social changes which is became evident by the loss of social role. The loss of social role is important for retired person. Because, this missing is caused to look for new socialization areas. One of these socialization areas is “meeting days” such as gold day, money day, evening meetings, meetings for religious purposes, coffee day. When the person gets out his/her loss of role, s/he provides interaction with new social environment and takes an advantage getting money and finds time to fun. Thus, retirees defining new roles for themselves in socialization, also re-define their own identity beyond free-time activities. In this context, the study has been practiced with the participation in retirees meeting days which carry various purposes, in Karabük/Safranbolu. It has been preferred meeting days of women on this work. Two in-house, four out-home and after all six meeting days activities were observed. These meeting days, between 1 January 2013 and 15 March 2013 have been followed and participated in meeting days which confirmed the date before. In the study, participant observation technic has been used. It is determined activities which

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

doing in meeting days, and analyzed identification of individuals who participated in meeting days.

Key Words: Retirement, Old Age, Meeting Days, Socialization, Identity.

Öz

İnsan hayatının sosyalliği, insanın geçirdiği fiziksel dönemleri sosyolojik olarak anlam yüklemesiyle ortaya çıkar. Doğum, ergenlik, orta yaşlar, yaşlılık ve ölüm süreçlerinde yaşanan fiziksel değişimler, aynı zamanda sosyal anlamlandırmaların da etkisinde olan dönemlerdir. Genellikle yaşlılık dönemine denk düşen emeklilik dönemi de serbest zamanın genişlemesi ve *toplumsal rol kaybıyla* belirginleşen toplumsal değişikliklerin anlamlandırılması süreçleri olarak karşımıza çıkar. Emekli kişi için rol kaybı önemlidir; çünkü *bu kayıp, kişilerin yeni sosyalleşme alanları aramalarına neden olmaktadır*. Bu sosyalleşme alanlarından birisi de *“gün algısıdır (altın günü, para günü, akşam toplantıları, dini sohbet günleri, kahve günü gibi).”* Bu günler aracılığıyla bireyler, rol kayıplarından çıkmakta, *çevreyle etkileşim sağlamakta*, hem maddi bir gelir elde etmekte hem de eğlenme vakti bulmaktadırlar. Böylece *sosyalleşme alanlarında kendilerine yeni roller tanımlayan emekliler*, serbest zaman aktiviteleri dışında *kendi kimliklerini de yeniden tanımlamaktadırlar*. Çalışma, bu bağlamdan hareketle Karabük/Safranbolu Örneği’nde çeşitli amaçlarla bir araya gelen *emeklilerin günlerine katılım ile gerçekleştirilmiştir*. Çalışmada kadınların düzenlediği günler tercih edilmiştir. İki tane ev içi etkinliği, dört tane de ev dışı etkinliği olmak üzere toplam altı tane gün gözlemlenmiştir. Bu günler, 1 Ocak 2013 ile 15 Mart 2013 tarihleri arasında takip edilmiş, ay içerisinde yapılacağı tarihi/günü kesinleşen günlere katılım sağlanmıştır. Araştırmada *katılımlı gözlem kullanılmış, böylece günlerde yapılan etkinlikler tespit edilmiş, sonrasında ise güne katılan bireylerin kendilerini tanımlama biçimleri çözümlenmiştir*.

Anahtar Kelimeler: Emekli, Yaşlılık, Gün, Sosyalleşme, Kimlik.

1. Giriş Yerine: Bir “Gün Sosyolojisi” Denemesi¹

Toplumsal hayat, bireyleri sosyalleştiren süreçlerle onları kendine bağlayan ve bireylerin kimliklerini kendisi üzerinden tanımlayan süreçlerle betimlenir. Rol ve statüler, gelenek ve görenekler, hukuk, siyaset, ekonomi gibi temel kurumlar, sosyal ve bireysel ilişkiler ya da etkileşimler toplumsal hayatı tanımlayan başlıca unsurları oluşturur. Bireyin toplum içerisindeki yerini belirleyen temel ölçüt kuşkusuz toplumsal davranışı öğrendiği sosyalleşme süreçleridir. Toplumsal davranışı kazandıran ve sosyalleşmenin de temel görünümünü belirleyen araçlar ise statü ve rollerin kazanımıdır. Her toplumsal parçanın bireye kazandırdığı toplumsal davranış biçimleri vardır ki bunların toplamı, kültürün ve yapıların temsilini vermektedir.

¹ Bu çalışmanın ilk hali ve ön bulguları VII. Ulusal Yaşlılık Kongresi (2013)’nde tebliğ olarak sunulmuş, çalışmaları daha sonra yeniden gözden geçirilip genişletilerek makale şekline dönüştürülmüştür.

Klasik bir sosyalleşme süreci, bireylerin aile içerisindeki kazanımları ile başlatılır. Aile ile başlayan süreç, onları bir sonraki aşamada okul ve meslek hayatı ile karşılaştırır. Bireyin son dönemi ise meslek hayatından çıkışı temsil eden emeklilik dönemiyle betimlenebilir. Her dönem, kendi içerisinde taşıdığı özelliklerle açıklanır ki toplumsal davranışın açıklanabilmesinde de bu betimleme biçimleri kullanılır. Aslında bütün bu bağlamın, insanın doğum, yetişkin, orta yaş ve yaşlılık dönemleriyle de paralel gittiğini iddia etmek mümkündür. Çalışmaya da konu olan emeklilik dönemi, böylece bireyin yaşlılık dönemine denk gelen bir toplumsal süreci yansıtır. Yaşlılık kavramı ise toplumsal bir durum olarak sosyal hayatın sekteye uğradığı, bireysel kimliklerin, fizyolojik ve sosyolojik süreçlerle ilişkilendirilerek yeniden tanımlandığı bir olgusal gerçekliğe gönderme yapar.

Burada çalışmaya da konu olması bakımından yaşlı bireyin kimliğini etkileyen sosyal değişimlerden birisinin emeklilik olduğunu iddia etmek mümkündür. Emeklilikle bireyin toplumsal iletişimi, uğraşı alanının bulunmaması ve eski toplumsal ilişkilerini sürdürmemesinden dolayı sekteye uğramaktadır. İletişim, toplumsal bütünlüğü sağlayan temel araçlardan birisi olan etkileşimin de temel ögesidir ki etkileşim *toplumsal davranışların ve sosyalleşme süreçlerinin de anahtar kavramlarından* birisidir. Emeklilikle üretkenlik işlevi azalan ya da yok olan yaşlı birey, “işe yaramazlık ve değersizlik” duygularıyla yalnızlığa gömülmede, toplumsal statü ve rollerin kaybı nedeniyle psikolojik durumu da olumsuz yönde etkilenmekte, buna bağlı olarak *suçluluk, öfke duyguları, depresyon, somatik ve paranoid yakınmalar* ortaya çıkabilmektedir (Coşkun, 1998, Öz, 1992, Öz, 1999). Söz edilen değişimler sonucunda, üretkenlik işlevinden uzaklaşan, işe yaramazlık duygusunu yaşayan, zihinsel işlevleri gerileyen, çevreye ilgisi azalan, yeni durumlara yanıt vermede geciken ya da veremeyen, yakın bellek zayıflığı olan, alıngan, ben merkezci, zaman zaman kuşkucu, günlük yaşamını sürdürebilmek için başkalarının yardımına gereksinimi olan yaşlı bireyin yalnız kalması ve çevreden soyutlanması, depresyon ve bunaltı yaşamasına neden olmaktadır (Öz, 1992).

Kuşkusuz buradaki “*üretkenlik*” işlevi maddi bir üretimi temsil etmekle birlikte salt ekonomik bir çıktı olarak değerlendirilmemelidir. Buradaki üretkenlik toplumsal bir çıktı olarak bireyin aktif olarak toplumsal hayatın içerisinde olmasını temsil etmektedir. Emekli bireyler, ortaya çıkan rol kaybını gidermek için farklı süreçlerin içerisine girmektedir. Kimi zaman kahvehane kültürünün ya da dernek/sivil toplum etkinliklerinin içerisinde statülerini devam ettirmek isteyen emekli bireyler, kimi zaman da emeklilik sonrası süreçlerde gönüllü ya da paralı işlerde aktif olarak çalışmaya devam etmektedirler. Aslında çalışmaya konu olan “*gün*” etkinliklerini bu bağlamla ilişkilendirmek mümkündür ki çoğunlukla kadınlar tarafından tercih edilmektedir. Gün etkinliği düzenleyen erkekler ise sadece günde değişmeli olarak toplanan maddi değerle ilgilenmekte ve paranın sıralı olarak el değiştirdiği bir biçimde günler

düzenlemektedir. Bu bağlamda günlere erkek bakışının, salt ekonomik değerle ilişkilendirildiği görülmekte, kadınlar ise günleri geniş bağlamıyla değerlendirmektedirler.

Burada “gün” adı verilen etkinliklerin sadece emeklilik kavramıyla ilişkilendirilmemesi gerektiğine de dikkat çekmek gerekir. Buna göre “gün” olgusu özellikle son dönemde modern şehir hayatının ortaya çıkardığı bireyler arası bir etkinliktir. Bir serbest zaman etkinliği olarak değerlendirilebilecek “gün”lerde, bir araya gelen kadınlar, ev işleri ya da iş hayatı akışına mola verirler. Belli bir sırada giden toplanmalarda, mekanlar çoğu zaman sırası gelen kadının evi iken, bazen de dışarıda seçilen bağımsız ya da anlaşmalı mekanlar olmaktadır. Evdeki etkinliklerde börek, çörek, pasta, sarma gibi bir çok atıştırmalıklar göze çarparken, hem sohbet edilmekte hem de yemek yenmektedir. Sohbet konuları siyasetten, ekonomiye, günlük konularda alışverişe, ev işlerinden eş/çocuklara kadar pek çok alanda olmaktadır. Siyasette günlük siyasi haberlerle ilişkili yorumlamalar ve bilgilendirmeler yapılır; ekonomik konular genelde alışveriş alışkanlıklar etrafında dönerken fiyatlar, indirimler, market-pazar kıyaslamaları, internet alışverişleri gibi bir çok gündem başlığı karşımıza çıkmaktadır. Günlük konuları ise özellikle televizyon programları belirlemektedir; diziler, sabah programları, yarışma programları, sağlık programları, yarışma programları gibi bir çok program kadınların sohbet konularının içerisinde yer almaktadır. Kadınların en yoğun paylaşım alanları ise ailevi alanlardır ki özellikle eşler ve çocukların geleceği bu bağlamda önemli bir yer tutmaktadır. Sohbet konuları sabit kalmakla birlikte çoğu zaman aynı organizasyonların dışarıda kadınların anlaşma yaptıkları mekanlarda yapılmaktadır. Bu mekanların tercih edilmesindeki temel neden, evdeki toplanmalarda özellikle yemek, çörek ve ev toparlamalarına ayrılan zamanın ortadan kaldırılması, buradan arta kalan zamanın da sohbete aktarılması kaygısıdır. Günler, yakın dönemlerde iki farklı biçimde günlerin organize edildiği görülmektedir. Toplanmalardan birisi, çoğunlukla yukarıdaki gibi gündelik akış sohbetlerinin genel çerçeve olması iken; özellikle dindar kadınların organize ettikleri günlerde ikincil tercih olarak dini sohbet ve Kur’an okumalarının tercih edilmesi, kimi zaman ise “cemaat” tipi sosyal ağların referans kitaplarının okunduğu ve karşılıklı sohbet konusu olduğu görülmektedir.

Hazırlanmış olan bu çalışma, temelde “gün”lerin bahsi geçen bu içeriklerini akılda tutarak, Karabük/Safranbolu Örneği’nde “gün” olgusunu sosyalleşme algısıyla birleştirmiştir. Hedeflenen kitle ise özellikle çeşitli amaçlarla bir araya gelen emekli/yaşlı kadınlardır. Çalışmada temel yöntem olarak gözlem tercih edilmiş, doğal gözlem ile günler takip edilmiştir. Böylece günlerde yapılan etkinlikler tespit edilmiş, bunların emekli/yaşlı kadınların sosyalleşmeleriyle ilişkilendirilmiş; sonrasında ise kendilerini tanımlama biçimleri çözümlenmiştir. Çalışma sırasında örneklem olarak 6 tane gün etkinliği tercih edilmiş, bu günler seçilirken etkinliklerin yoğun olması ve etkinliklerin yaşlı/emekli kadınlar tarafından organize edilmesi birincil sebep olarak düşünülmüştür. Bu etkinliklerin 2’si ev organizasyonu olarak, 4’ü ise dış mekan organizasyonunda tercih edilmiştir.

2. Yaşlılıkta Toplumsal Bir Değişim Süreci Olarak Emeklilik

Bireyler yaşamları boyunca çeşitli aşamalardan geçerek yaşamlarına devam etmektedirler. Emeklilik dönemi de orta yaşlılık döneminden yaşlılık dönemine geçişi belirleyen en önemli süreçlerden birisini oluşturmaktadır. Bu dönemin en belirgin özelliği fiziksel özelliklerden ziyade bireylerin toplumsal yaşam alanı ile ilgili etkenler belirgin hale gelmektedir. Emeklilik döneminde görülen en önemli toplumsal değişimler, çalışma hayatının sona ermesi sonucunda boş zamanın artması ve toplumsal rol kaybının belirli düzeyde ortaya çıkmasıdır. Sanayi öncesi dönemde yani üretici toplumun etkin olduğu zamanda yaşlıların belirli işlevleri üstlenmesi ve yardım etmesi mümkündür. Ancak sanayi toplumuna geçişle birlikte emeklilik sonrasında yaşlılar, kendilerinin işe yaramadığı düşüncesinin etkisiyle olumsuz yönde etkilenmektedirler. Özellikle yaşlıların toplumdan kopuşlarıyla atfettikleri emeklilik olgusu da dikkate alındığında yaşlılık olgusunun ne olduğu sorusunun da yanıtlanması gerekir. Bu bağlamda fizyolojik, psikolojik ve sosyal yönleriyle değerlendirilen yaşlılık, şu şekilde sınıflandırılabilir (Uysal ve Tümerdem akt. Er, 2009:135) :

1-Biyolojik Yaşlılık: Gelişim sürecinde vücudun yapısal ve işlevsel olarak değişimidir. Anne karnında başlayan bu değişim sürecinde en erken yaşlanan hücre gözümüzdeki lens hücreleridir. Yaşam biçimimiz hücrelerimizin yaşlanması üzerinde etkilidir.

2-Psikolojik Yaşlılık: Gelişim sürecinde deneyimlerin artmasıyla oluşan davranış değişiklikleri ve davranışsal uyum yeteneğindeki yaşa bağlı değişimlerdir. Anılarda yaşama, geçmişe özlem, geçmişe takılıp kalma, geçmişten kopamama da bunun içindedir. Geleceğe güvensizlikten kaynaklanan korku, kaygı ve üzüntü gibi duyguların tümü psikolojik çöküntü yaratır.

3-Sosyolojik Yaşlılık: Kişinin toplumsal rol, statü ve beklentilerinin değişmesidir.

Bir bütün olarak değerlendirildiğinde aslında yaşlılığın kaçınılmaz ve geri dönülmez bir süreç olduğu görülür. Yaşam sürecinin doğal bir parçası olarak görülen yaşlanma, insanlarda zamana bağlı değişimleri içine alır (Bahar, 2005). Yaşlılık genel anlamda bireyin fiziksel ve bilişsel fonksiyonlarında bir gerileme, sağlığın, gençlik ve güzelliğin, üretkenliğin, cinsel yaşamın, gelir düzeyinin, saygınlığın, rol ve statünün, bağımsızlığın, arkadaşların, eş ve yakın ilişkisinin, sosyal yaşantının ve sosyal desteklerin azalması ve kaybı gibi döneme özgü pek çok sorunun yaşandığı bir kayıplar dönemidir (Konak ve Çiğdem, 2005:27). Bu kayıplar, özellikle çalışan insanların emeklilik sonralarıyla da ilişkilendirildiğinde "yaşlı" bireyi sosyolojik bağlamıyla bir paradoksa dönüştürmektedir. Emeklilik dönemi orta yaşlardan yaşlılığa geçişi belirleyen toplumsal bir dönüm noktasıdır. İnsan hayatının önemli

geçiş dönemlerinden biri olan ergenliğe geçiş ile emekliliğe geçiş dönemi arasında bazı benzerlikler söz konusudur; ancak ergenliğe geçişte biyolojik etkenlerin ağır basmasına karşılık, emeklilikte bireyin toplumsal yaşam alanı ile ilgili etkenler daha önemlidir (Onur, 1995: 186) ki bu nedenden dolayı emeklilik olgusunun sosyolojik bakışla doğrudan ilişkili olduğunu iddia etmek mümkündür.

Emeklilik, sosyolojik bağlamıyla ilişkilendirildiğinde yaşlılığa yüklenen toplumsal anlamlardan birisi olarak karşımıza çıkar. Özellikle günümüz toplumlarında yaşlılıkla ilgili öne sürülen ölçütlerden birisi olarak kabul edilmektedir. Genel olarak emeklilik yaşı, yaşlılığın başlangıcı olarak kabul edilmekte ve 65 yaş üstü insanlar bu bağlamda "yaşlı" olarak nitelendirilmektedir. Diğer taraftan, yaşlılığın, bireyin emekliliğini de yaşadığı bir dönem olduğu söylenebilmektedir. Yaşlı insanlar açısından değerlendirildiğinde emeklilik, kişiyi hazırlıklı veya hazırlıksız bir rol değişikliği ile karşı karşıya getirebilir ki daha önce ifade edildiği gibi bu rol kayıpları özellikle dikkate değerdir. Buna göre yaşlı birey emekliliğe hazırlanmamış ise kendisini boşlukta hissetme, maddi sorunlar yaşama ve çevreyle olan iletişimini kesme veya iç dünyasına kapanma gibi sorunlarla karşı karşıya kalabilmektedir (Er, 2009:142). Heyman'a göre (1970), emekli olan kişiler için, özellikle de erkekler için çalışma yaşamındaki rolünde, verimlilikte ve yetişkin hayatı boyunca merkezi bir konumda olan ilişkilerinde bir kayıp ortaya çıkar. Evde yeteri kadar bir etkinliği bulunan çalışan kadınlar için ise, emeklilik çok fazla bir zorluk çıkartmaz, hatta bir lütuf gibi görülür. Kadınlar için sorun olan kendilerinin emekli olması değil, kocalarının emekliliğidir (Akt. Er, 2009:142).

Emeklilik rolünün ardından birey kendine özgü rolleri, beklentileri ve sorumlulukları olan yeni bir toplumsal konuma geçerler. Bu değişim, üstlenilen rollerde ve yaşam standartlarında bir düşüşü de içine alan bir özelliğe sahiptir. Bu nedenle, emeklilik statüsüne geçiş, toplumsal konumda olumsuz bir değişim olarak nitelendirilmektedir. Çünkü, azalan roller ve artan boş zamana karşın toplumsal değişim olumsuz yönde gerçekleşmektedir. Buna rağmen, bu statüde yaşayanların sayısı da gün geçtikçe artmaktadır. Çünkü üretimin artması emeklilik yaşını indirmekte, yaşam süresinin artması da emeklilik süresinin uzamasına sebep olmaktadır (Kılavuz, 2002:72).

Emeklilik sürecinin rol kayıplarıyla ilişkilendirildiği değerlendirmelerde, emekli/yaşlı bireylerin yeniden topluma entegre olmaları bağlamında etkinlik teorileri ile sürülmüştür. Havighurst tarafından geliştirilen bu teori orta yaştaki davranış kalıpları ve değerlerin ileri yaşlarda da sürdürülerek başarılı bir yaşlılığa ulaşılabileceğini tartışmaktadır. Yaşam doyumunu devam ettirmek için orta yaşta edinilen ve sonra kaybedilen önemli ilişkilerin, etkinliklerin ve rollerin yerine yenileri konulup devam ettirilerek yaşlılıkta mutluluğa ulaşılır. Özellikle, en azından Kuzey Amerika'da bu konuda önemli oranda deneyim vardır ki; bireylerin hayatları boyunca geliştirdikleri etkinlik düzeyi onların daha sonraki yıllarını belirler ve yönlendirir (Bond vd., 1996: 33). Bu teori aktif olan yaşlıların, aktif olmayan yaşlılara göre daha iyi uyum yaptıkları ve daha çok tatmin olduklarını iddia eder. Sosyal etkinlikler yaşlının

sosyal bütünleşmesine yardım eder. Gerontoloji uygulayıcılarının yaşlılar için sorumluluklar ve zorunluluklar içeren yeni roller geliştirme çabaları, gezi turları, emekli birliklerinin grupları, yaşlı merkezleri bu çabalardan bazılarıdır (Hoyman and Kiyak 1988: 67). Bu teoriye göre, biyolojik ve sağlıkla ilgili kaçınılmaz değişimler dışında, yaşlı kişilerin psikolojik ve sosyal ihtiyaçları orta yaşlılarla aynıdır. Bu açıdan bakıldığında, yaşlılığı belirleyen toplumsal etkileşim azlığı toplumun yaşlı kişiden elini çekmesinden kaynaklanır (Onur, 1997: 307).

Etkinlik kuramcıları, 60-65 yaşından sonra ilişki kurmanın bazen güçleştiğini; yaşlı kişilerin etkinlik düzeyinin, doyum ve mutluluğunun azalmakta olduğunu kabul ederler. Ancak bu azalma istenen bir şey değildir. Sağlıklı yaşlıların çoğu etkinlik düzeyini oldukça basit düzeyde tutmaktadırlar. İlişki kurma ya da kesme oranı daha çok geçmişteki yaşam biçimlerine, sosyo-ekonomik statüleri ve sağlık koşullarına bağlıdır. Ancak bütün bunlar yaşlıların mutlaka daha olumlu bir yaşam düzenlemesi yaptıkları anlamına gelmez. Ayrıca, kimi yaşlılar mutluluğu kalabalıkta bulurken, kimileri yalnızlıkta ararlar. Yaşam deneyiminin kalitesinin anlamlı ölçüsü, moral, yaşam doyumunu ve düzenlemedir (Onur, 1997: 307). Böylece emeklilik ve yaşlılık arasında kurulan doğrudan bağıntılar, çalışmayı yaşlıların emeklilik sonrası kendilerine açtıkları yeni toplumsal alanlara götürmektedir. Gün Algısı bu noktada konuyla ilişkilendirilen önemli bir serbest zaman etkinliği olarak değerlendirilmektedir.

3. Sosyalleşme Biçimleri Olarak Safranbolu'da "Gün" Örneği

Yaşlılık ile emeklilik arasında kurulan ilişki biçiminde buraya kadar betimlenen temel durumlar, kuşkusuz toplumsal anlamlandırmalar üzerinden okunmaktadır. Burada emekliliğin odağa koyulmasındaki temel neden, emeklilik döneminde görülen en belirgin toplumsal içerikli değişikliklerin çalışma hayatının sona ermesi sonrası oluşan serbest zaman alanının genişlemesi ve toplumsal rol kayıplarının ortaya çıkmasıdır. Geleneksel toplumlarda ailenin henüz üretici bir birim olma işlevini sürdürdüğü dönemde, yaşlıların belirli işlevleri yüklenmesi ve ailenin temel yürütücü mekanizması olması mümkündür (Lehr, 1994:244). Ancak modern dönemle birlikte emekli olduktan sonra yaşlılar, kendilerinin işe yaramadığı düşüncesinden olumsuz biçimde etkilenmeye başladıkları görülmektedir (Kılavuz, 2002:72). Bu olumsuzluğun ortaya çıkmasında kuşkusuz, yaşlılık sürecinin fiziksel ve psikolojik özellikleri de önemli bir yer tutmaktadır ki bu durum bizi "sosyalleşme" olgusunun sürdürülebilirliği tartışmasına götürmektedir.

Yaşlılık sürecinde özellikle 60 ile 65 yaştan sonra bireylerin iletişim ve etkinliklerinin azalmakta olduğunu ifade eden Neugarten (1961)'e göre, bu durumun ortaya çıkardığı temel sonuç Yaşamdan alınan doyum ve mutluluk düzeyinin düşmesidir. Neugarten yaşlılarda yaşam doyumunu belirlemek için beş temel ölçütün

kullanılabileceğini ifade etmektedir. Örneğin yaşam doyumu yüksek olan yaşlılar; günlük yaşamdaki etkinliklerden zevk almakta; yaşamının bir anlam taşıdığına inanmakta; yaşamıyla ilgili amaçları olmakta ve geçmiş yaşamının sorumluluğunu kabul etmekte; yaşamı boyunca öngördüğü amaçlara ulaştığı inancına sahip olmakta; olumlu bir "ben" imgesine sahip olması ve yaşlılığında zayıflıkları ne olursa olsun, kendini değerli bir varlık olarak kabul edebilmekte; yaşama karşı genelde iyimser bir tutum içinde olmaktadır.

Bu sürecin toplumsal anlamlandırmalarla gündeme anılması ve sosyalleşmeyle ilişkilendirilmesi kuşkusuz yaşlıların yaşam doyumlarının doğrudan "kendilerini değersiz, işlevlerini yitirmiş ve güçsüz hissetmeleri"yle alakalıdır. Çalışmak bu anlamda birincil derecede sosyalleşmenin kaynağı görülmektedir. Bu bağlamda çalışan ve üreten insan, özellikle emeklilikle birlikte kendisini boşlukta hissetmekte ve işlevsiz olarak görmektedir (Seviğ ve diğ., 1992). Bu noktada devreye serbest zaman etkinlikleri olarak biçimlenen emeklilik sonrası etkinlikler akla gelmektedir. Bahsi geçen etkinlikler, kişinin yaşantısında meydana gelen değişikliklerle mücadele etmesine yardım eden önemli bir faktördür (Raymore ve Scott, 1998; West ve diğ., 1996) ve yaşlı bireylerin yaşam kalitesinin de önemli belirleyicisidir (Allison ve Smith, 1990). Bu etkinlikleri "gün" algısıyla birleştirdiğimiz nokta sosyalleşme sürecinin emeklilik sonrası görünen biçimleri olmasıdır.

Sosyalleşme, Giddens'a (1993:60) göre, yardıma ihtiyaç duyan bireyin, yavaş yavaş içerisinde doğduğu kültür için geçerli olan becerileri edinerek kendi bilincinde olan, bilgili ve bilinçli bir birey haline gelmesi sürecini ifade etmektedir. *Modern Toplumsal Düşünce Sözlüğü*'nde (2008:820) sosyalleşme, insanların kendi toplumsal dünyalarının davranış standartlarını, normlarını, kurallarını ve değerlerini benimsemeye kendileri aracılığıyla ikna edildiği süreçler olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda sosyalleşme, kısmen açık öğretmeye kısmen de gözükmeyen öğrenmeye yani başkalarıyla ilişki kurmanın veri olarak kabul edilmiş yollarının farkına varılmadan özümsemesine dayanan bir öğrenme sürecidir. Doğan'a göre (1998:94-95) ise sosyalleşme, semboller, modeller ve bilgilerin edinilmesi süreci olarak ifade edilmektedir. Bir diğer ifade ile bir kimsenin içerisinde yaşadığı toplumu her yönüyle özümsemesidir. Birey, toplumu maddi ve manevi boyutlarıyla öğrenip benimsedikten sonra belli bir sosyal kimlik kazanmaktadır. Bu bağlamda sürecin üç temel görüntüsü vardır. Bunlardan ilki bireyin belli bir kültür edinmesidir. İkincisi bireyin edindiği bu kültürü kişiliği ile bütünleştirmesidir. Sosyalleşmenin son aşaması ise önceki iki sürecin gerçekleşmesi sonucu toplumsal çevreye uyum sağlamaktır (Doğan, 1998:94).

Klasik yaklaşımlarda sosyalleşme aile kurumuyla başlatılır. Okul ve akran grupları daha sonraki süreçte belirleyici olurken, ekonomik yaşama atılma başka bir ifadeyle örgütlü ya da örgütsüz meslek hayatına katılma da sosyalleşmenin belirleyici diğer araçlarından birisidir. Kitle iletişim araçlarına maruz kalma, evlenme ve aile kurma, örgütlü cemaat hayatına katılma ve nihai noktada emeklilik koşulları sosyalleşme araçları içerisinde yer almaktadır (Modern Toplumsal Düşünce Sözlüğü, 2008:821). Konuyla ilişkilendirilmesi bağlamında sosyalleşmenin iki aracına dikkat

çekmek gerekir. Bunlardan birincisi çalışma hayatının insanı sosyalleştirmesi, ikincisi ise emeklilik koşullarının insanda oluşturduğu sosyalleşme süreçleridir. Her iki süreçte de söz konusu olan kişinin kendini yeni toplumsal koşullarda tanımlanması ve yeni bir kimlik edinmesinin gündeme gelmesidir.

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada temel yöntem olarak gözlem tercih edilmiştir. Gözlem araştırmasında süreç, tıpkı mülakat ve anket araştırmalarında olduğu gibi işler. Problemin seçilmesi ve tanımlanması ile başlanır, kaynak taraması, hipotez geliştirme, evreni belirleme ve örnek kütle oluşturma ve nihayetinde gözlem tekniğinin uygulanması olarak belirlenir. Gözlemin sistematik bir biçimde sürdürülebilmesi için kuşkusuz gözlem yapılacak kavramların iyi belirlenmesi gerekir. Gözlem süresi ve gözlemin ne zaman gerçekleştirileceği de araştırmada önemli belirleyicilerdir (Altunışık ve diğerleri, 2007:94). Gözlem, herhangi bir ortamda oluşan davranış örüntülerini ayrıntılı tanımlamak amacıyla tercih edilen bir yöntemdir. Ancak gözlem, basit anlamda, sadece normal durumlarda sık olarak görülmeyen davranışları ortaya çıkarmak için kullanılmaz. Eğer bir araştırmacı, herhangi bir ortamda oluşan bir davranışa ilişkin ayrıntılı, kapsamlı ve zamana yayılmış bir resim elde etmek istiyorsa, gözlem yöntemini kullanabilir (Bailey'den Akt.Yıldırım ve Şimşek, 2011:169). Gözlemin temel özelliği, insan davranışlarının doğal ortamı içinde gözlenmesi, bu davranışların gerçekçi bir biçimde incelenmesinin ön koşuludur. Doğal ortamından farklı bir ortamda incelenen insan davranışları tam olarak gerçeği yansıtmayabilir. Bu nedenle araştırmacının dışarıdan ya da ortamda bizzat bulunarak insan davranışlarını gözlemesi önem kazanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011:170; Karasar, 1999:157). Hazırlanmış olan bu çalışmada da temel olarak katılımlı gözlem tercih edilmiştir. Katılarak gözleminde gözlemci gözlenenlerle birlikte olup, onlardan biri gibi davranır; ideal olarak onun bir gözlemci olduğu da bilinmez ve çalışmanın ölçmek istediği gerçekliği yakalaması da o derece doğruya yakındır (Karasar, 1999:158).

Gün gözleminde önceden yapılan literatür taramasıyla günlerde yapılan etkinlikler tespit edilmiş, bunların emekli/yaşlı kadınlara ait olanları tercih edilmiştir. Özellikle gün olgusu "eğlenme, bir araya gelme, etkileşim, sosyal paylaşımlar" gibi başlıklarla "sosyalleşme" olgusuyla ilişkilendirilmiş; sonrasında ise kendilerini tanımlama biçimleri tespit edilmiştir. Böylece bu günlerin, hem yaşlılar için bir sosyal etkinlik alanı hem de emeklilik sonrası kendilerini yeniden tanımladıkları bir kimlik arenasıdır. Çalışmada örneklem olarak 6 tane gün etkinliği tercih edilmiş; bu günler seçilirken etkinliklerin yoğun olması ve etkinliklerin yaşlı/emekli kadınlar tarafından organize edilmesi birincil sebep olarak düşünülmüştür. Bu etkinliklerin 2'si ev organizasyonu olarak, 4'ü ise dış mekan organizasyonunda tercih edilmiştir.

3.2. Safranbolu'da Gün Etkinliklerinde Sosyolojik Bir Gözlem

"Gün" algısı, bu bağlamdan hareketle bir yere oturtulmak istenirse kuşkusuz sosyalleşmenin hem emeklilik koşulları hem de çalışma hayatına denk gelmesi dikkate alınmalıdır. Gün olgusu, cinsiyetle ilişkilendirildiğinde kadınların yoğun bir biçimde sürecin aktif katılımcıları olduğu görülmektedir. Toplumsal bir durum olarak "gün" etkinliği birkaç başlık altında sınıflandırılabilir ki bu sınıflandırma aynı zamanda çalışmanın "Safranbolu" ayağını temsil etmesi bakımından dikkate değerdir:

* *Çalışma Kurumu İçerisinde Düzenlenen Günler*; bu günlerin temel hareket noktası çalışma hayatındaki yoğun tempo içerisinde bireylerin kendilerine dinlenme alanları oluşturabilme kaygısıdır. Bireyler, kararlaştırdıkları ay içerisindeki bir gün, dışarıda bir mekanda bir araya gelip sohbet etmekte ve etkileşim yaşamaktadırlar. Bu günler, üç farklı biçimde düzenlenebilmektedir ki kadınlar kendi aralarında düzenledikleri gibi, kadın-erkek karışık olarak da bir araya gelebilmektedir. Son olarak sadece erkeklerin katıldıkları ve sadece her ay kararlaştırılan kişiye verilmek üzere belli bir miktarda paranın toplanmasına dayanmaktadır. Kuşkusuz günün en dikkat çeken yönlerinden birisi olan "ekonomik" davranış modeli olarak göze çarpan belli bir miktarda paranın toplanmasıdır.

* *Erkeklerin Kendi Aralarında Düzenledikleri Günler*; bu günlerin temel hareket noktası aynı yaş kategorisindeki erkeklerin bir araya gelmeleridir. Aslında erkeklerin kendi aralarında düzenledikleri bu etkinlikleri, eğlence amaçlı bir araya gelme olarak da değerlendirmek mümkündür. Anadolu'da kimi yerde oturak kimisinde oturma, bazısında da Sıra Geceleri denilen bu muhabbet, sevgi, saygı ve sanat geceleri Safranbolu'da *Muhabbet Geceleri* adını almaktadır. Erol (2013)'un *Sadi Yaver Ataman'ın Eski Safranbolu Hayatı* isimli çalışmasında aktardığı biçimde "muhabbet geceleri" rastgele herhangi bir toplanma değildi. Belirli kuralları, belirli şartları, belirli özellikleri, güzellikleri ve disiplini bulunan, gerçek bir edebiyat ve musiki sohbetleri olan bir toplantıdır. Sohbetler, her biri esnaftan kimseler olmakla beraber, memleketin sazda sözde hatırı sayılır yarenleri tarafından düzenlenirdi. Bağlama çalınmakla birlikte farklı sohbet konularıyla zaman geçirmek de temel geçerli bir durumdu. Toplantılarda genel kurallara aykırı harekette bulunanlar toplantılardan dışlanırdı.

* *Kadınların Kendi Aralarında Düzenledikleri Günler*; bu günler, çalışan kadınların çalışma hayatı dışında ya da ev hanımlarının kendi aralarında düzenledikleri günlerdir. Bu günlerde temel amaç, yoğun çalışma hayatı ya da ev işleri arasında dinlenme amaçlı kendilerine ayırdıkları serbest zamanı temsil etmektedir. Safranbolu'da apartman günleri şeklinde aynı apartmanda yaşayan kadınların bir araya geldikleri günler, köylerde belli aralıklarla toplanılan günler ve yakın zamanlarda daha görünür olmaya başlayan Kur'an-ı Kerim okuma ve dini sohbet günleridir. Öyle ki ay içerisinde iki farklı toplanma biçimi karşımıza çıkabilmektedir; bunlardan birisi normal gündelik akışlarla ilgili olan ve sohbet konularının özel hayat, aile, çocuklar, alışveriş gibi farklı konuları olan toplanmalardır. Diğeri ise dini sohbet ve okuma amaçlı yapılan bir araya gelişlerdir. Apartman günlerinde ise bütün

apartman sakinlerinin güne iştirak ettiği görülür. Apartmanda komşularla tanışıp kaynaşma ve paylaşımlar yapmak ön plandadır. Bu toplantılarda apartmanda kiminle görüşülüp görüşülemeyeceğine toplantı sırasında karar verilebilmektedir. Çoğu zaman bu kararlar sonunda gruptan dışlanan kadınlar da göze çarpabilmektedir. Günün aynı apartmanda sağlıklı devam ettiği koşullarda kadınlar, başka apartmanlarda gün etkinlikleri başlatır ve yeni kadınların gruba iştirak etmeleri konusunda destekleyici olurlar.

* *Emeklilik Sonrası Düzenlenen Günler*; Safranbolu'da yaygın bir biçimde karşımıza çıkan toplanma biçimlerinden birisidir. Bu toplantılarda aynı yaştaki akranların ya da yaş farkının az olduğu yaşlıların bir araya geldiği görülür. Burada özellikle emekli/yaşlı kadınların düzenledikleri günler dikkate alınmıştır. Bu günlerin temel belirleyici özelliği, kimi zaman emeklilik sonrası çalışma hayatından yaşanan kopuşun kapatılması isteğidir. Ayrıca bu günler, çalışma hayatı içerisinde iş arkadaşlarıyla yapılan günlerin emeklilik sonrası devam ettirilmesi anlamına da gelebilir. Bu noktada günlere yüklenen sembolik anlamlardan birisi eski dostlarla ilişkilerin devam ettirilmesi amacını taşır.

Bir bütün olarak değerlendirildiğinde bütün günlerde temel ortak özelliğin, farklı biçimlerde ortaya çıkmalarına rağmen bir paylaşım alanı oluşturmasıdır. Bir başka ortaklık ise hepsinde maddi olarak belirlenmiş bir para ya da altın miktarının kura biçiminde dağıtılmasıdır. Günlere katılım, grubun ortak karar verdiği bir para miktarı karşılığındadır. Senenin başında kura çekilir ve ayına göre paranın kimde olacağı belirlenir ve eğer günler evde yapılacaksa kurada çıkan kişiler, sıralarına göre diğerlerini evde ağırlarlar. Günlerin ortak özelliklerinden birisi de dini açıdan meşruluğunun tartışılmasıdır. Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanlığınca Alo 190 Fetva Hattı'na gelen sorulardan birisi günlerle ilgili olmuştur. Bu sorular, "*Güncel Ticari Meseleler*" bölümünde toplanmıştır. Soruların özü şudur: "*Kadınların kendi aralarında yaptıkları gün adı verilen toplantılarda topladıkları paraları dönüşümlü olarak almaları caiz midir?*" Soruya verilen yanıt şudur: Borç verme İslamda teşvik edilen bir husustur. İnsanların muhtaç olan kişilere borç vermemeleri sadaka sevabı olan bir davranıştır. Borç vermede önemli olan borç karşılığında herhangi bir fazlalığın şart koşulmamasıdır. Veren ya da alanın zarara uğratılmamasıdır. Kadınlar arasında tertip edilen toplantılarda her bir katılımcının toplanan meblağı dönüşümlü olarak her ay içlerinden birine vermemeleri şeklindeki uygulamada bir sakınca yoktur. Çünkü bu sonuçta bir borç verme işlemidir. Ancak enflasyonist ortamlarda katılımcılardan bir kısmına sıra gelmesi için beklenmesi gereken süre içinde parada meydana gelebilecek değer kaybindan doğan zararı önlemek için borçlanmanın altın gibi daha az değişken bir değerden olması daha uygun olur. Çünkü paranın değerinin artması halinde sırası önce gelenler, eksilmesi halinde sırası sonra gelenler zarara uğramış olacaktır. Değer kaybı durumunda borçların misliyle değil kıymetiyle (borçlanıldığı gündeki alım

gücüyle) ödenmesi esastır (Posta Gazetesi, 8 Aralık 2012). Görüleceği üzere günün ekonomik boyutuna Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yaklaşımı olumludur. Ancak günleri, zaman israfı olarak değerlendirip dinen caiz olmadığını iddia eden görüşlere de rastlamak mümkündür.

Günlerin din ile ilişkisini değerlendirdikten sonra emekli/yaşlıların düzenlediği günlerdeki temel durumları betimlemek mümkündür. Bu grubun bir araya gelmesindeki temel nedenlerden birisi, toplumsal rol kayıplarını gidermek üzere kendilerine açılan serbest zaman alanlarını değerlendirmektir. Grupta, sağlık sorunları pek konuşulmamakla birlikte yakın zamanda hasta olan ya da olmuş kişiler varsa sağlık, öncelikli gündem konularından birisi haline gelmektedir. Ayrıca bakım ve güzellik üzerine de tavsiyelerin olduğu ve bu konuların da yoğun bir şekilde konuşulduğu gözlemlenmiştir. Bu günler, eğer geçmişten bugüne devam ettirilen bir etkinlikse (örneğin 30 yıldan beri devam eden günler), geçmişte gündem konusu çocuklar iken bugünlerde yaşın da getirmiş olduğu sosyal çevreyle torunlar olmaktadır. Özel hayatla ilgili özellikle eşlerle iletişim problemleri gündem konusuna dahil edilmekle birlikte, bu toplantıların rahatlatma işlevleri ön plana çıkarılmak istendiğinden grubu rahatsız edecek özel konular ve sağlık sorunları yaygın bir şekilde gündeme getirilmemektedir. Bu bağlamda etkinliklerde eğlence/eğlenmek ön plana çıkmaktadır.

Evlerde yapılan gün etkinliğinde kahve içme ve peşi sıra gelen kahve fali aktivitesi; yemeklerin bitirilmesinden sonra müzikle başlayan oyunlar; eğlenceli oyunlar -ki yüzük oyunu bu anlamda Safranbolu günlerinde tercih edilen bir oyun – bunlardan araştırmanın gözlemine takılan unsurlardır. Evlerdeki gün etkinliğinde sadece eğlenmek ve sohbet etmek dışında dini konseptin ağır bastığı durumlar da mevcuttur. Dini sohbet günlerinin amaçları şöyledir: Kur'an öğrenmek, ölen bir kişiyi anmak, doğan bir çocuğu hayırlı bir şekilde dünyaya geldiği düşüncesiyle dua etmek, gerçekleşen dileklere şükran duymak, sıkıntılı bir durumu gidermek için dua etmek sayılabilir. Bu tarz etkinlikler genel olarak 12-15 kişi arasında sınırlı tutulmaktadır. Böylece samimi bir ortam oluşturulmaya çalışılmakta ve dini konularda bir "irşad" ve "tebliğ" amacı güdülmektedir. Bu sohbetlere katılımın, diğer günlerde olduğu gibi herkese açık olmadığı belli standartlarının olduğu göze çarpmaktadır.

Tablo 1. Gözlem Yapılan Safranbolu Gün Etkinliği

Gözlemlenen Gün Sayısı	Ev İçinde	Ev Dışında
	2	4

Gözlemlenen günler seçilirken günlere kolaylıkla katılabilme kaygısı ön plana çıkmıştır. Gözlemlerin ikisi ev içinde, dördü ise dışarıda gözlenmiştir. Özellikle emekli kadınların yoğun bir şekilde gün organizasyonlarını dışarıda seçtikleri mekanlarda yaptıkları görülmüştür. Dış mekanların kullanılmasında "gün"ün temizlik, yemek hazırlama gibi külfetlerinden kaçış kaygısının etkili olması söz konusudur. Bu anlamda emekli/yaşlılar, "gün"lerinin salt eğlenme ve kendilerine zaman ayırma

biçiminde organize olmasını istemektedirler. Dışarıda mekan tercihi yapılırken, tavsiyeler dikkate alındığı gibi tanıdık mekanlar olması da dikkate alınmaktadır. Mekanlar beğenilmediğinde, aynı mekanın tekrar kullanılmadığı görülmüştür. Bu bağlamıyla dikkate alındığında gün etkinliğinin ekonomik yönüyle içinde bulunulan mekanlara belli bir katkı sunduğu da anlaşılmaktadır. Sohbet konularının dağılımı aşağıdaki tabloda görselleştirilmiştir. Bu tablo oluşturulurken temel hareket noktası, gözlemler sırasında kavramların sohbetlerde tekrarlanma sıklıkları olmuştur.

Tablo 2. Günlerde Sohbet Konularının Dağılımı

Ev İçi Gün Etkinliği	Sayı	Yüzde	Ev Dışı Gün Etkinliği	Sayı	Yüzde
Çocuklar	18	%8,14	Çocuklar	8	%4,1
Torunlar	32	%14,47	Torunlar	25	%12,82
Eş	5	%2,26	Eş	12	%6,15
Sağlık	8	%3,61	Sağlık	11	%5,64
Günlük İşler(ev işleri)	21	%9,5	Günlük İşler(ev işleri)	6	%3,07
Politika	6	%2,71	Politika	13	%6,6
Ekonomi	25	%11,31	Ekonomi	19	%9,74
Gelecek Planları	5	%2,26	Gelecek Planları	15	%7,69
Alışveriş	19	%8,59	Alışveriş	21	%10,76
Kitap/Sinema/Müzik	2	%0,9	Kitap/Sinema/Müzik	17	%8,71
Güzellik ve Bakım	23	%10,4	Güzellik ve Bakım	31	%15,89
Memleket Meseleleri	11	%4,97	Memleket Meseleleri	9	%4,61
Dini Konular	28	%12,66	Dini Konular	5	%2,56
Tv Programları	18	%8,14	Tv Programları	3	%1,53

Günlerde yapılan sohbet konularının ve paylaşımların dağılımlarına bakıldığında ev içi gün etkinliğinde ön plana çıkan konuların en başında %14,47 ile torunlar gelmektedir. Aynı konu, ev dışı gün etkinliklerinde de güzellik ve bakımın peşi sıra ön plana çıkan konulardan birisidir (%12,82). Ev dışı etkinliklerde en yoğun sohbet konulardan birisi %15,89 ile “güzellik ve bakım” gelmektedir. Torunlar, yaşlıların “kendilerini iyi hissettiklerini düşündükleri ve zamanlarının büyük bir çoğunluğunu onlarla geçirdikleri” bağlamıyla dikkat çekmiştir. Güzellik ve bakım ise yaşlıların sağlık konusu dışında en yoğun sohbet konularının başında gelmektedir. Saç bakımı ve kuaför, kremler, bakım ürünleri gibi birkaç başlık göze batmaktadır. Dini konular söz konusu olduğunda ev içi etkinliklerde bu konuların %12,66 ile daha yoğun konuşulduğu; ev dışı etkinliklerde ise bu oranın %2,56’ya düştüğü görülmektedir. Ev içindeki günlerde belli aralıklarla dini sohbet amaçlı toplanılması bu oranların farklılaşmanın temel sebeplerinden birisi olarak düşünülebilir. Tabloda göze çarpan “gelecek planları” başlığında ise daha çok tatil planları, gidilmesi planlanan sinema, tiyatro ve mekanlar,

gönüllü aktiviteler gibi farklı başlıklar dikkat çekmektedir. Sağlık konuları, toplantılar sırasında çok sık üzerinde durulan konular değildir. Özellikle yaşlıların kendilerini rehabilite etmek ve gündelik akış içerisinde kendilerine yeni alanlar açmayı amaçladıklarından mümkün olduğunca sağlık konuları gündem dışında tutulmaktadır. Sağlık konularını gündeme getiren durum ise toplantılarda hastalığı olabilen birisi ya da eşlerin/çocukların/torunların hastalıklarıdır. Gidilen doktor ve tedavi yöntemleri de sağlık konusunun başlığı altında gündeme gelen konulardan birisidir. Sağlıkla ilişkili olarak “ölüm ve ölümcül hastalıklar” ise tabu konular olmakta ve hiçbir şekilde gündeme getirilmemektedir.

Ekonomi ve politika, “ciddi meseleler” olarak gündeme gelmekte ve kısmen de olsa kadınların Türkiye’nin gündemine dair sözel paylaşımlardan oluşmaktadır. Böylece emekli/yaşlılar, kendilerini Türkiye bağlamından da kopartmamakta ve siyasete/ekonomiye de gündemlerine almaktadırlar. Alışveriş konusu ise ekonomi gündeminden bağımsız olarak düşünülmüş bu başlıkla; çarşı-pazar alışverişleri, market kıyaslamaları, giyim ve moda, internet alışverişleri, tv’de yayınlanan reklamlarla alınan ürünler gibi bir çok başlık belirlenmiştir. Bu paylaşımlar, daha çok tavsiyelerle gündeme gelmekte, beğenilmeyen ya da gidilmek istenmeyen yerler paylaşımlarda etiketlenmekte, muhtemel alışverişler için grubun o mekanları tercihlerinin önüne geçilmektedir. Aslında sağlık ve alışveriş tercihleri söz konusu olduğunda grubun toplantılarla katılımcı kadınların davranışlarında bir yönlendirmenin ortaya çıktığı söz konusu edilebilmektedir. Kadınların eşleriyle ilgili sohbetleri çok yer almamakla birlikte hal/hatır sormalarda ve sağlık ile ilgili konularda gündeme gelmektedir. Bunlar dışında özellikle çocukların ve eşlerin çok sık gündeme getirilmediği görülmektedir. Emekli/yaşlıların özellikle “dedikodu” olarak nitelendirilen başkalarına zarar verebilme ihtimalleri olan konuları hiçbir şekilde gündeme getirmemeleri söz konusudur. Bu bağlamda özellikle “kendilerine ait gün etkinliklerini diğer etkinliklerden ayırmak gerektiği” vurgusu ön plana çıkabilmektedir. Ev dışı gün etkinliklerinde ev işleri ve gündelik işlerin çok az gündeme gelmesi söz konusu iken evde yapılan günlerde ev işleri ve diğer günlük işlerin sıklıkla gündeme gelmesi söz konusu olmuştur (%9,5).

Kitap/sinema ve müzik konuları özellikle ev dışı gün etkinliklerinde sıklıkla gündeme gelen konulardan birisidir. Burada özellikle kitaplar üzerine yapılan sohbetlerin dikkat çektiği ve karşılıklı olarak kitap okuma alışkanlıklarının sürdürülme davranışının önemsendiği gözlenmiştir. Sinema ise gidilen filmlerin iyi ya da kötü olması üzerine başlayan sohbetlerde “gidilebilir ya da gidilmez” etiketlenmesiyle sonlandığı görülebilmektedir. Emekli/yaşlı kadınlar, özellikle sinema ve kitabın da dahil olduğu bir çok konuda geçmiş tecrübeleri de gündeme getirebilmekte ve tercihleri belirlerken geçmişteki “kült film veya kitaplara” kıyaslamaları dikkate alabildikleri gözlenmiştir.

Tablo 3. Günlerin Kendi İçinde Yaşlılar İçin İfade Ettikleri Anlamlar

“Gün”e Yüklenen Anlamlar	İlişkilendirilen Kavramlar
Arkadaşlarla Görüşme	* Eski anıların anlatılması * Sık sık görüşebilme istekleri * Birbirlerine zaman ayırabilme istekleri
Berberlik ve Etkileşim	* Sözel olmayan davranışların etkinliği * Bir arada olmanın verdiği rahatlama * Karşılıklı konuşmalar
Sohbet ve Paylaşım	* Farklı konuların aynı anda açılabilmesi * Fotoğraflara bakışlar * Sessiz ve sakin mekanların tercihi
Serbest Zaman Etkinliği	* Gündelik yoğunluğun dışına çıkma * Müzik eşliğinde eğlenmeler * Eğlenceli oyunların tercih edilmesi
Ekonomik Bir Etkinlik	* Her toplanmada toplanan para, altın vs * Ev dışı alanların tercih edilmesi * Ekonomik davranışların yönlendirilmesi
Kendini Kabul Ettirme	* Ev içinde kendini kabul ettirme * Tercihlerin onaylatılma isteği * Emeklilik sonrası hayata uyum sağlama

Çalışmada hazırlanan bu tabloda kullanılan temel değişkenler, araştırmacılar tarafından belirlenmiştir. Bu belirlenim sırasında hem sohbet konularının içeriği hem de günlerde bir araya gelen kişilerin davranışlarından yola çıkılarak hazırlanmıştır. Arkadaşlarla görüşülüyor olması özellikle eski anıların çok sık anlatılmasıyla kendini belli ettiği gibi sık sık görüşebilme isteklerinin de bu konuda belirleyici bir kriter olduğu düşünülmüştür. Sık sık görüşebilme isteği aynı zamanda birbirlerine zaman ayırabilme isteğini de beraberinde getirmekte, bu talebin de gün etkinliğinin “arkadaşlarla görüşme” anlamını yansıttığını iddia etmek mümkün olabilir. “Berberlik ve etkileşim” de günlere yüklenen bir diğer anlamlandırmalardan birisidir. Bu anlam yüklemesi yapılırken; “sözel olmayan davranışların etkinliği”ne özellikle gülme, görsel temas ve samimi ilişkiler kurabilme becerisi dahil edilmiştir. Sözel olmayan davranışlar, aynı zamanda bir arada olmanın verdiği rahatlamanın da gözlemlenebildiği bir duruma neden olmaktadır. Özellikle sohbet konuları sırasında birbirlerini onaylatma istekleri de bu başlığın bir parçası olarak değerlendirilmiştir. Konuşmaların karşılıklı yapılan etkileşimlerden örülü olması da bu anlama dahil edilmiştir. Günlerin kuşkusuz en belirleyici özelliklerinden birisi serbest zaman etkinliği olmalarıdır. Bu özelliği belirleyen şey, çalışmada üç başlık altında açılmıştır.

Gündelik yoğunluğun dışına çıkma, müzik eşliğinde eğlenmeler ve eğlenceli oyunların tercih edilmesi bu başlıklardır. Günlerin bir ekonomik etkinlik olarak anlamlandırılması; her ay belli bir miktarda paranın toplanması ilk başta dikkat çeken durumdur. Ev dışı alanların tercih edilmesinin de ekonomik bir davranış olarak ortaya çıktığı iddia edilebilir. Özellikle gün için yapılacak hazırlıkların temizlik, yemek vs gibi hizmetlerin dışarıda yapılacak bir tercihe göre daha pahalı oluşudur. Kuşkusuz, dış mekanların tercih edilmesinin hem yaşın vermiş olduğu fiziksel yorgunluğun aşılması hem de sohbet ve paylaşımlara daha fazla vakit ayırma isteğinin de önemli bir belirleyici olabildiğini gözden kaçırmamak gerekir. Ekonomik davranışların yönlendirilmesi ise daha çok alışverişler konusunda yapılan tavsiyelerde kendisini göstermektedir. Son olarak bu günlere yüklenen “kendini kabul ettirme” anlamlandırılması da oldukça önemlidir. Ev içindeki etkinliklerde yeni alınan kıyafetlerin ve takıların sunumu ve modanın takip edildiği izleniminin verilmesi; güzellik ve bakım ürünlerinin kullanımı ve bunların onaylatılma isteği; yemeklerin güzel olduğu ve evin temizliğinin mükemmeliyet vurgusu gibi farklı gözlemler dikkat çekebilmektedir. Aynı onaylatılma beklentisinin ev dışı günlerde de tercih edilen durumdur. Dış mekan gün etkinliğinde ön plana çıkan en belirgin özelliklerden birisi de emekli/yaşlıların topluma uyum sağladıklarını görsel olarak da sunabilme tercihleri gösterilebilir.

Araştırmada bir adet derinlemesine görüşme tercih edilmiştir ki bu tercihin sebebi “Safranbolu Gün Örneği”ni içerden birinin gözlemini de dahil etme isteğidir.² Katılımcı, birkaç farklı güne katıldığını ifade etmiştir. Günlerde kendi dışındaki katılımcıların tamamının emekli olduğunu belirtmiş, bir tanesinin 9, diğerinin ise 6 kişiden oluştuğunu belirtmiştir. TED koleji günü ve Demir-Çelik Günü’dür. Günler, 1982’den beri devam ediyor ve eskiden sayı 15 iken şimdilerde bu sayının 9’a düştüğü görülmektedir. Hazırlıkları yapmanın zorluk derecesine göre genelde dış mekanların tercih edildiğini ifade eden katılımcı, eskiden ev içi tercihlerin daha önemli olduğunu söylemiştir. Özellikle 30 yıl önce evde yapılan günlerde 15-20 çeşit yiyecek sunumu yapıldığını belirten katılımcı, her gelenin de mutlaka bir yemek getirdiğini belirtmiştir. Getirilen yemekler, öncesinde günü düzenleyen kişiye sorulup ona göre hazırlanırdı. Tabii ki burada geçmiş dönem söz konusu edildiği için bu günün ilk niteliği genç ve çalışan kadınların günü olarak başlayıp, bugün bir emekli/yaşlı günü niteliğine bürünüştür. Eskiden günlerde çocukların da katıldığını onların kendi aralarında oynadığını belirten katılımcı, bu dönemde yiyecekleri yiyecek bir kitlenin varlığından da bahsetmiştir. Ayrıca o dönem herkesin sağlığının yerinde olduğunu ifade eden katılımcı, şimdilerde sağlık nedeniyle yemek konusunda oldukça titiz davranıldığını belirtmiştir. Dışarıda yapılan günlerde, yemeklere ayrıca dikkat edildiği ve genelde mekana ayıp olmasın diye yemek siparişi verildiği göze çarpmaktadır.

Gençken günlerin temel konusu okul hayatı, annelerin ya da babaların hastalıkları ve alışverişlerdir. Ayrıca kitaplar özellikle romanlar okunur ve bir araya

² Safranbolu’da aktif bir gün katılımcısı olarak bizimle görüşmeyi kabul eden hocamız A. Nihan ALCA’ya katkısından dolayı teşekkür ederiz.

gelindiğinde tartışılırdı. Şimdiki günlerde ise torunlar sohbetlerin başlıca konusuyken, çocukların evliliği ve hatır sorma da birinci derecedir. Sağlık ve hastalıkların özellikle konuşulmadığını, ölümün ise tabu olduğu göze çarpmıştır. Katılımcımız, günlerde hala devam ettirdikleri “yüzük oyunu”dan bahsetmiştir. Yüzük oyunu 9 fincan ve bir yüzükle oynanır. Kişiler ikili gruplara ayrılır ve yüzüğün bulunmasına çalışılır. oyun 105’te biter. Oyun sırasında oldukça heyecanlandıkları ve kendilerini kaptırdıklarını ifade eden katılımcı, dış mekanlarda zamanla fincanların bile kırıldığı zamanlar olduğunu belirtmiş, artık kendi fincanlarını kendilerinin götürdüklerini aktarmıştır. Geçmişinin uzun bir süreye dayanmasından dolayı artık günlerinin “kızkardeşler toplantısı” olduğunu belirtmiştir. Dış mekanların nasıl tercih edildiği konusu akla geldiğinde gruptaki bireylerin çok sık gezdiklerini ve etkinliklere katıldıklarını ifade eden katılımcımız, bu gezmelerin kendilerine en büyük yararının mekanların belirlenmesi olduğunu söylemiştir. Mekanın ikinci tercih edilmesindeki nedenler; yemeklerin lezzeti, hijyen, garsonların özellikleri ve davranışları şeklinde sıralanabilir. Ayrıca hazırlık yapanların evde de günleri yaptıklarını belirtmiştir. Günlerde altın ve paranın toplandığını ifade eden katılımcı, ihtiyaç halinde kimisinin para vermediğini ya da sırasını değiştirdiğini belirtmiştir. Ancak para vermeyen kişinin de günlerden dışlanmamakta, toplantılara katılmaya devam etmektedir.

Katılımcımız, Safranbolu’da eskiden beri devam eden bir “kabul günü” olduğunu söylemektedir. Genelde ayın ilk Perşembe günleri tercih edilmekteydi ve paralı değildi. Günlerde sırası gelen kadın baştan aşağı evi yenilerdi. Sıklıkla yapılan yemekler arasında cevizli çörek, karpuz, tatlı; karpuzun olmadığı zaman ise lokma tatlısı ve şekerli cevizli lokum sunulmaktadır. Günlerin kalabalık olması nedeniyle komşulardan sandalye alındığını ve hazırlıkların geniş katılıma göre yapıldığı dikkat çekmektedir. Bir kabul günü olduğunda bütün Karabük’e duyurulduğu, babaannesinin zamanında ise gün etkinliğine her kapıyı çalanın girdiği ifade edilmiştir. Ayrıca habersiz gelinme ve her gelenin yedirilmesi geleneğinin 1997 yılına kadar devam ettiğini belirten katılımcımız, gün günü saçlar yapılır, en güzel kıyafetler giyilir ve evden gelirken herkes kendi terliğini ya da ayakkabısını getirirdi. Ev sahibinin de misafirlere sunum biçimlerinde estetik kaybılar ön plana çıkmakta ve sapında para sallanan gümüş çay kaşıklarının çay sunumlarında özellikle dikkat çekmesi söz konusudur. Günlerde söz sahipliğini belirleyen temel kriter, saygınlıktır. Aynı akranlar bir araya geldiği için yaştan ziyade saygınlığın söz sahipliği için temel kriter olduğu görülmektedir.

4. Sonuç ve Değerlendirme

Klasik sosyalleşme olgusu üzerinden gidildiğinde, emeklilik olgusunu “yeni bir toplumsal başlangıç” olarak okumak mümkündür. “Gün” adı verilen etkinlikleri ise insanları bir araya getirme, kadınların toplumsal alanlarda kendilerine yer açabilme, karşılıklı paylaşımlar üzerinden giden etkileşim ve sosyal ilişkiler üzerinden

sosyalleşme içerisinde katmak mümkündür. Hazırlanmış olan bu çalışmanın kuramsal kaygısı ise emeklilik ile gün etkinliğini sosyalleşme kavramıyla birleştirmektir. Sosyalleşme kavramı, çalışmada üstü örtük biçimde kullanılmış; etkileşimler, sosyal ilişkiler ve emeklilik sonrası oluşan rol kaybının giderilme biçimlerini ifade etmek için kullanılmıştır. Gün olgusu, “etkileşimler”, “sosyal ilişkiler” ve “emeklilik” biçimlerini bir araya getiren paydaş bir gerçeklik olarak kullanılmıştır.

Çalışmada Safranbolu’daki gün etkinlikleri 6 örnek kütle üzerinde götürülmüştür. Bunlardan ikisi ev içi, geri kalan dördü ise ev dışı etkinlikler olarak seçilmiştir. Çalışmada tercih edilen günler, emekli/yaşlı kadınların düzenledikleri günler olarak tespit edilmiştir. Buradaki emekli/yaşlı kavramı, uzun bir süre kurumlarda veya özel şirketlerde çalışan, arkasından emekli olan kişileri ifade etmektedir.

Günler, kadınları bir arada tutan, sosyallikleri üst düzeye çıkartan bir paylaşım alanı olarak karşımıza çıkar. Gün, emekli kadınların çalışma hayatı sonrası içerisinde girdikleri rol kaybının giderilmesi bağlamında ön plana çıkmaktadır. Kuşkusuz burada gözden kaçırılmama gereken noktalardan birisi, incelenen günlere katılan emekli kadınların, aslında çalışma hayatı boyunca sosyalliklerini yaşabildikleri ve aslında varolan sosyalliklerini günlerle de devam ettirme amacı gütmektedir. Burada dikkat çekilmesi gereken farklılık ise çalışma hayatının yoğunluğu dışında kendilerine ve arkadaşlarına daha fazla vakit harcama kaygısıdır. Gözlemlenen altı gün için de temel ortak özellik, her günün arkadaşlarla bir araya gelebilme özelliği taşıması olmuştur.

Bu çalışma, bir “gün” sosyolojisi denemesi olarak Safranbolu Örneği’nde durum betimlemesi olarak hazırlanmıştır. Ön plana çıkan temel değişkenler; “gün”lerde konuşulan konuların dağılımı ve kadınların günlere yükledikleri anlamlar olarak iki başlıkta kullanılmıştır. Konular, çocuklar, torunlar, eş, sağlık, gündelik işler, politika, ekonomi, gelecek planları, alışveriş, kitap, sinema, müzik, güzellik ve bakım, memleket meseleleri, dini konular, tv programları olarak tespit edilmiştir. Bu konular içerisinde en yoğun konuşulan konuların ev içi etkinliklerde torunlar ve dini konular; ev dışı etkinliklerde ise torunlar ve güzellik/bakım olduğu tespit edilmiştir. Günlere yüklenen anlamlar ise araştırmacıların konulardan yola çıkarak kavramsallaştırdıkları arkadaşlarla görüşme, beraberlik ve etkileşim, sohbet ve paylaşım, serbest zaman etkinliği, ekonomik bir etkinlik, kendini kabul ettirme şeklindedir. Sonuç olarak farklı biçimlerde ortaya çıkmakla birlikte kadınların, kendilerine toplumsal alanlar açma ve rollerini farklı biçimlerde sürdürmeleri bağlamında gün olgusu dikkate değerdir. Kimi zaman zamanın israf edilmesi olarak değerlendirilmekle birlikte evin ve çalışma hayatının erkek egemen söyleminden çıkıp kendi söz hakları olan bir alanı oluşturmaları bağlamında özellikle üzerinde durulması gereken bir gerçekliktir.

KAYNAKÇA

- ALLISON, Maria T. and Smith, S. (1990). "Leisure and Quality of Life: Issues Facing Racial and Ethnic Minority Elderly", **Therapeutic Recreation Journal**, 24, pp.50-63.
- ALTUNIŞIK, Remzi ve Diğerleri (2007). **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri (SPSS Uygulamalı)**, Sakarya Yayıncılık: Sakarya.
- ATAÇ, Füsün (1991). **İnsan Yaşamında Psikolojik Gelişim**, İstanbul: Beta Yayınları.
- BAYRAKTAR, Riiveyde (2002). "Yaşamın İkinci Yarısına Farklı Bakış Açıları", (iç) Geriatri 2002, (ed. Y. Gökçe Kutsal), Hacettepe Üniversitesi Geriatrik Bilimler Araştırma ve Uygulama Merkezi, Turgut Yayıncılık: İstanbul, Turgut Yayıncılık, ss.123-131.
- BOND, John and BRIGSS, Roger (1996). "The Study of Ageing", **Ageing in Society: An Introduction to Social Gerontology**, London: Sage Publications, pp. 31-40.
- COŞKUN, Melek (1998). "Samsun İl Merkezinde Yaşayan Yaşlıların Sürekli Kaygı Düzeyleri ve Bazı Sosyoekonomik Etmenleri", Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı.
- Diyanet: Kadınların Altın Günü Caiz**, Posta Gazetesi, 08.12.2012.
- DOĞAN, İsmail (1998). **Sosyoloji-Kavramlar ve Sorunlar**, İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- EMİROĞLU, Vedia (1995). **Yaşlılık ve Yaşlının Sosyal Uyumu**, Ankara: Şafak Matbaacılık.
- ER, Dilek (2009). "Psikososyal Açıdan Yaşlılık", **Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi**, cilt:4, sayı:11, ss.131-144.
- EROL, Aydil (2013). **Safranbolu'dan Renkler ve Sesler**, <http://www.sanatalemi.net>, Erişim Tarihi: 15.03.2013.
- GIDDENS, Anthony (1993). **Sociology**, Oxford: Polity Press.
- HOYMAN, N. And KIYAK, H. (1996). **Social Gerontology**, Boston: MA, Allyn&Bacon.
- KARASAR, Niyazi (1999). **Bilimsel Araştırma Yöntemi -Kavramlar, İlkeler, Teknikler-**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- KARATAŞ, Sultan (1988). **Yaşlılarda Yaşam Doyumunu Etkileyen Etmenler**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KILAVUZ, M. Akif (2002). "Emeklilik Döneminde Çalışma, Boş Zaman ve Din Eğitimi", **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, cilt:11, sayı:1, ss.71-86.

- KONAK, Akın ve Çiğdem Yasemin (2005). “Yaşlılık Olgusu: Sivas Huzurevi Örneği”, **Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt:29, no:1, ss.23-63.
- KURT, Gökhan (2008). **Türkiye’de Yaşlılık Olgusuna Sosyolojik Bir Bakış-Sivas İl Örneği**, Yayınlanamamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı.
- LEHR, Ursula (1994). **Yaşlanmanın Psikolojisi**, (çev: Neylan Eryar), İstanbul: Bilimsel ve Teknik Yayınları Çeviri Vakfı Yayınları.
- MODERN TOPLUMSAL DÜŞÜNCE SÖZLÜĞÜ**, edt. William Outhwite, İstanbul: İletişim Yayınları.
- ONUR, Bekir (1995). **Gelişim Psikolojisi -Yetişkinlik, Yaşlılık, Ölüm**, Ankara: İmge Kitabevi.
- ÖZ, F. (1992). “Yaşlılıkta Ruh Sağlığı”, **Türk Hemşireler Dergisi**, 42 (2), ss.5-8.
- ÖZ, F. (1999). “Yaşlılıkta Psikososyal Özellikler”, **Sosyal Hizmetler Dergisi**, 1 (9), ss.19-27.
- RAYMORE, Leslie and SCOTT David (1998). “The Characteristics and Activities of Older Adult Vistors to a Metropolitan Park District”, **Journal of Park and Recreation Administration**, 16(4), pp.1-21.
- SEVİĞ, U. ve Diğerleri (1992). “Yaşlılık ve Sağlıklı Yaşlanma”, Sağlıklı Yaşlanma Uluslararası Hemşireler Birliği 1992 Teması Sempozyum Kitabı, Ankara, ss.379-384.
- TEZCAN, Mahmut (1997). **Boş Zamanlar Sosyolojisi**, Ankara: Doğan Matbaası.
- TUFAN, İsmail (2002). **Antik Çağdan Günümüze Yaşlılık**. İstanbul: Aykırı Yayıncılık.
- WEST, G.E., DELISLe, M.A., SIMARD, C., DROUIN, D. (1996). “Leisure Activities and Service Knowledge and Use Among Rural Elderly”, **Journal of Aging and Health**, 8 (2), pp.254-279.
- YILDIRIM, Ali ve ŞİMŞEK, Hasan (2011). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Ankara: Seçkin Yayıncılık.